

УДК 378.1-057.875+37.012

В. П. Мороз

**ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ
НА ЗАСАДАХ ЛІДЕРСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ
ОБҐРУНТУВАННЯ**

В умовах становлення громадянського суспільства в Україні успішність професійної діяльності спеціаліста залежить не лише від його фахової підготовки, а й від лідерської активності, відповідальності, прагнення до саморозвитку.

Формування лідерських якостей неможливо без участі студентської молоді у громадській діяльності, в роботі молодіжних організацій та об'єднань, в органах студентського самоврядування.

Входження України до Європейського освітнього простору надало широкі можливості для становлення лідерської позиції у студентів. Зокрема, це піднесення ролі студентського самоврядування, забезпечення участі студентської громади в акредитації ВНЗ, важливість самоактивності особистості в оволодінні професією.

Тому метою статті є дослідження лідерських якостей в студентському самоврядуванні, а саме його теоретико-методологічного аспекту.

Цій проблематиці присвячено достатня кількість робіт, як вітчизняних та зарубіжних авторів. Ми окреслимо деякі з них.

Успішному становленню лідерської позиції у майбутніх фахівців сприяє їх активна участь у студентському самоврядуванні, що являє собою самостійну громадську діяльність студентів із реалізації функцій управління ВНЗ. На думку Г. Троцько, студентське самоврядування дозволяє залучити енергію молоді на вдосконалення навчального процесу і, водночас, уникати будь-якого суб'єктивізму у прийнятті рішень керівництвом [1, с. 298 – 299].

Сьогодні студентському самоврядуванню на засадах лідерства відводиться провідна роль у вирішенні цілої низки завдань, а саме:

- соціалізації студентської молоді,
- формування в неї активної громадянської позиції,
- організаторських навичок і професійних компетенцій [2].

Проведені дослідження показують, що студентське самоврядування є важливим чинником і умовою вдосконалення навчально-виховного процесу, який спрямований на якісну професійну підготовку, сприяння діяльності студентських товариств, формування у молоді національно-громадянської позиції та соціальної активності [3; 4].

Через систему органів самоврядування студенти взаємодіють з широким колом особистостей, різних за політичними поглядами, знайомляться з особливостями та закономірностями функціонування і

розвитку соціальних інститутів, що, в свою чергу, сприяє процесу їх соціалізації, розвитку лідерських якостей. Беручи участь у діяльності органів студентського самоврядування з підготовки і проведення культурно-масових заходів національно-патріотичного змісту, студентська молодь засвоює надбання української культури, розвиває лідерські і організаторські вміння [5; 2 та ін.].

Наші дослідження свідчать, що студенти-учасники самоврядування вдосконалюють навички планування і організації діяльності, вчать її аналізувати, створювати команду, зацікавлену у певному проекті, залучати додаткові ресурси, знаходити спільну мову з опонентами. Отже, ефективне формування лідерських вмінь студентів відбувається, насамперед, у процесі активної соціальної діяльності, а це, в свою чергу, здійснює позитивний вплив на їх загальний пізнавальний і емоційний розвиток.

Тож студентське самоврядування – це винятково успішна форма самовиховання лідерської позиції у майбутніх фахівців.

На основі аналізу концептуальних положень про самоврядування як джерело виховання самостійності та громадянського становлення особистості (Є. Белозерцев, П. Каптерев, В. Коротов, А. Макаренко, С. Шацький) ми вважаємо, що виховання лідерських якостей та діяльність студентського самоврядування – тісно взаємопов'язані. Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах неможливе без прояву лідерських якостей його учасників. Система студентського самоврядування – це практична школа лідерства, середовище виховання гами особистісних якостей, необхідних кожній людині в подальшій професійній діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства, питання формування лідера в колективі окреслюється у педагогічному, психологічному та соціальному аспектах.

Проте, проблема формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування залишається недостатньо дослідженою.

Ми цілком погоджуємося з думкою С. Савченка про те, що студентське самоврядування виступає полігоном для відпрацювання студентських інновацій в управлінській, організаційній, соціальній галузях. Студенти, задіяні в роботі органів студентського самоврядування, отримують можливість самі приймати рішення, самі реалізовувати їх зі студентською громадою, самі відповідати за невдачі. При цьому важливим залишається активна ротація студентських лідерів із метою залучення до управлінської діяльності максимальної кількості студентів [6].

Участь у роботі студентського самоврядування дозволяє також набутти управлінських й організаторських умінь, привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання. Крім того, це сприяє

налагодженню конструктивної співпраці між студентами й адміністрацією вищого навчального закладу. Можливість управляти деякими напрямками його функціонування активізує молодь, спонукає її до ознайомлення з усім, що відбувається навколо. Відстоюючи інтереси студентства, зокрема стосовно організації навчального процесу, представники студентського самоврядування формують значно суттєвіші вимоги до ВНЗ та їх працівників, удосконалюючи не тільки процес викладання, а й обох його суб'єктів.

Студентське самоврядування набуло більших можливостей, підкріплених законодавством. Так, зміни до Закону України «Про вищу освіту» від 19.01.2010 р. дали можливість представникам органів студентського самоврядування входити до складу вченої ради університету та факультетів у квоті не менше 10% – виборні представники з числа осіб, які навчаються в університеті. За погодженням з органом студентського самоврядування в університеті приймається рішення про:

- відрахування осіб, які навчаються в університеті та їхнє поновлення на навчання;
- переведення осіб, які навчаються в університеті за державним замовленням на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб;
- переведення осіб, які навчаються в університеті за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб на навчання за державним замовленням;
- призначення заступників деканів, проректорів, які відповідають за роботу зі студентами;
- поселення осіб, які навчаються в університеті, у гуртожиток і виселення з гуртожитку;
- затвердження рішення з питань гуртожитків для проживання осіб, які навчаються.

Вищим виконавчим органом студентського самоврядування в університеті є студентська рада університету, яку очолює голова.

Отже, студентське самоврядування України розвивається у фарватері європейських традицій самоврядності, проте, потребує якісних трансформацій у законодавчому полі функціонування нашої країни. У освітньо-виховному середовищі вищої школи зарубіжжя та України студентські самоврядні організації є каталізаторами утвердження демократичних принципів і громадських інноваційних змін.

Отже, підкреслюючи значення лідерства в системі студентського самоврядування й спираючись на думку фахівців ми виділяємо наступні аспекти:

- студентське самоврядування виховує реальних лідерів українського суспільства, формує еліту нації;

- самоврядування дає змогу студенту, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь у органах студентського самоврядування дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином Української держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина в суспільному житті загалом;

- участь у роботі студентського самоврядування дозволяє також набути організаторських умінь, привчає молодого громадянина Української держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання;

- одним із принципів Болонського процесу є активна участь студентів як конструктивних партнерів в управлінні та визначенні змісту й якості освіти. Зокрема у документах Болонського процесу зазначено, що студенти повинні брати участь і впливати на організацію та зміст освіти в університетах та інших навчальних закладах, а студентство – повноправний партнер в управлінні вищою освітою;

- студентське самоврядування – потужний фактор демократизації сучасної вищої школи, що сприяє вихованню в майбутніх фахівців лідерських якостей, формуванню громадянської свідомості, активної життєвої позиції.

Я. Яхнін підкреслює, що ефективно формування лідерських якостей у студентів ВНЗ забезпечується, якщо:

- в установі вищої освіти на основі використання ряду підходів упроваджена модель процесу формування у студентів лідерських якостей;

- здійснюється навчання кураторів академічних груп і представників студентського активу, в якому забезпечена модульна структуризація програми навчання;

- забезпечується оптимальне співвідношення педагогічного керівництва і самоврядності в життєдіяльності студентського колективу;

- студентський актив виступає організатором всілякої соціальної діяльності членів колективу в освітньому просторі ВНЗ [7].

Виховання лідерських якостей майбутніх фахівців ми інтерпретуємо як організований і цілеспрямований розвиток особистісних характеристик (активності, ініціативності, рішучості, самостійності, комунікативних, організаторських, рефлексивних умінь), необхідних для успішної професійної діяльності.

Уважаємо, що у процесі діяльності органів студентського самоврядування перш за все слід керуватися загальними принципами гуманістичного виховання: безперервного загального розвитку, культуровідповідності, системності, природовідповідності, включення особистості в діяльність, індивідуально-особистісного виховання, полісуб'єктності, ціннісно-сислової спрямованості, індивідуально-творчого підходу, наступності та безперервності [8; 9 та ін.]. Орієнтація

на дані принципи, на нашу думку, зумовлюється гуманістичною спрямованістю діяльності студентських громадських об'єднань, яка полягає у визнанні цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і прояв своїх здібностей, а також виховним аспектом позааудиторної сфери діяльності ВНЗ, в системі якої функціонують студентські громадські об'єднання.

На підставі аналізу педагогічної літератури ми вважаємо, що у процесі виховання лідерських якостей у студентів важливо застосовувати наступні принципи: єдності біологічного і соціального, гуманізму у формуванні лідерських якостей, створення виховуючого середовища, толерантності і комунікативної спрямованості, діалектики у вихованні і самовихованні лідерів, включення студентів у соціально значимі відносини з позиції лідера.

Таким чином, проведений огляд наукових досліджень дозволяє говорити, що не дивлячись на наявність значного наукового матеріалу в цій області, проблема формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування в нових соціально-економічних і культурних умовах розвитку суспільства залишається недостатньо дослідженою. На сучасному етапі відсутні чітко окреслені критерії сформованості лідерських якостей студентів, методи їх педагогічної діагностики та експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови їх формування у студентів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, що являється перспективним напрямком нашого дослідження і потребує подальшого вивчення та впровадження в системі вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Троцько Г. В. Студентське самоврядування як засіб розвитку особистості / Г. В. Троцько // Педагогічна і психологічна науки в Україні: у 5 т. – К. : Пед. думка, 2007. – Т. 1.: Теорія та історія педагогіки. – С. 296 – 307. **2. Ступак О. Ю.** Студентське самоврядування як фактор формування основ управлінської культури студентської молоді / О. Ю. Ступак // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка / [за ред. проф. В. С. Курила]. – Луганськ, 2009. – № 23. – С. 285 – 292. **3. Аносов І. П.** Соціально-педагогічні основи студентського самоврядування як джерела демократизації вищої школи (управлінський аспект) / Аносов І. П., Приходько В. М., Приходько М. І. – Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2008. – 196 с. **4. Ванькович У.** Студентське самоврядування в Україні / У. Ванькович. – К. : Молодіжна альтернатива, 2004. – 60 с. **5. Соловей М. І.** Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі / М. І. Соловей, В. С. Демчук – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 95 с. **6. Савченко С. В.** Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : дис. ... док. пед. наук : 13.00.05 / Савченко Сергій

Вікторович. – Луганськ, 2004. – 455 с. **7. Яхнін Я. К.** Сучасні підходи до виховання лідера / Я. К. Яхнін – К.: Наук.думка, 2010. – 143 с. **8. Мараховська Н. В.** Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Мараховська. – Харків, 2009. – 20 с. **9. Семченко Н. О.** Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. О. Семченко. – Х., 2005. – 20 с.

Мороз В. П. Дослідження студентського самоврядування на засадах лідерства: теоретико-методологічне обґрунтування

У статті обґрунтовані основні положення та теоретико-методологічні засади дослідження студентського самоврядування на засадах лідерства. Проаналізувавши педагогічні джерела, дійшли висновку, що у процесі виховання лідерських якостей у студентів важливо застосовувати деякі принципи. Наприклад, єдності біологічного і соціального, гуманізму у формуванні лідерських якостей, створення виховуючого середовища, толерантності і комунікативної спрямованості тощо.

Ключові слова: студентське самоврядування, лідер, лідерські якості, лідерські якості студента.

Мороз В. П. Исследование студенческого самоуправления на основе лидерства: теоретико-методологическое обоснование

В статье обоснованы основные положения и теоретико-методологические основы исследования студенческого самоуправления на основе лидерства. Проанализировав педагогические источники, пришли к выводу, что в процессе воспитания лидерских качеств у студентов важно применять некоторые принципы. Например, единства биологического и социального, гуманизма в формировании лидерских качеств, создание воспитывающей среды, толерантності і комунікативної спрямованості подобное.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, лидер, лидерские качества, лидерские качества студента.

Moroz V. P. Investigation the student self-government on the basis of leadership: theoretical and methodological grounds

In the article the basic provisions and theoretical and methodological foundations study based on the student self-government leadership. Analyzing educational sources and concluded that the process of education leadership skills in students to apply some important principles. For example, biological

and social unity, humanism in the development of leadership skills, educating creation environment tolerance and communicative directed etc.

The article is observed that in spite of presence of significant scientific material in this area, the problem of leadership skills of university students in the activities of the student self-government in the new socio-economic and cultural conditions of development society remains the not investigated.

Key words: student self-government, leader, leader skills, leader skills of student.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2014 р.

Прийнято до друку 30.01.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 378.05 + 378.12

А. В. Семенова

КАТЕГОРІЯ «ЦІННІСНИЙ ДОСВІД» ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ

«Гармонія Людини з самою собою, гармонія взаємовідносин з Природою, гармонія у стосунках між людьми Планети – ось шлях вирішення Глобальних проблем» підкреслював Д. Ліхачов [8, с. 123]. Цю думку в усі часи поділяли багато вчених. Звернення до публікацій іноземних вчених (Г. Парсонс [9] та ін.) відкрило новий ракурс у підході до проблеми розвитку ціннісного досвіду: усвідомлення суб'єктами універсальних способів засвоєння суспільного буття, що має принципове значення для теоретичного обґрунтування завдань нашого дослідження. «Людина, – писав В. Вернадський, – вперше реально зрозуміла, що вона житель Планети і може/повинна мислити і діяти в новому аспекті, не лише в аспекті окремої особистості, родини чи роду, держав чи їх союзів, але й в планетарному аспекті. Вона, як і все живе, може мислити і діяти в планетарному аспекті тільки в області життя – в біосфері, в певній земній оболонці, з якою вона нерозривно закономірно пов'язана і піти з якої не може» [3].

У зверненні Дж. Хазарда (США) і С. Вершловського (Росія) до колег – керівників проекту «Глобальне мислення в світовому процесі як проблема викладання» говорилося: «Ми живемо в неспокійному і складному світі. В нас різне минуле, власні традиції та цінності. Але багато чого і об'єднує нас як мешканців однієї планети, як педагогів. Ми впевнені, що від спільних зусиль вчителів наших країн багато в чому залежить майбутнє наших дітей, а значить і суспільства. Але для цього нам необхідно краще розуміти одне одного і прагнути до співробітництва» [4]. Особливого значення для всіх і кожного набуває